

UUDISTUVAN OPPIMISEN LÄHESTYMISTAPOJA

Jack Mezirow & al. 1995. Uudistava oppiminen. Kriittinen reflektio aikuiskoulutuksessa. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Helsinki: Painotalo Mictor. 398s.

Jack Mezirowin seikkaperäisellä esipuheella ja jälkikirjoituksella varustettu esseekokoelma on virkistävä poikkeus opetusmenetelmäkeskusteluun. Tämä keskustelu tuntuu heilahtelevan raskassoutuisen oikeaoppisuuden ja löysäkielisen, lähes sloganeilla operoivan innostuksen ääripäissä. Uudistava oppiminen koostuu kuudestatoista artikkelista, joiden kirjoittajat kuvaavat oman kehittelytyönsä pohjalta menetelmiä, joiden kautta kriittistä reflektiota ja itseohjautuvuutta voidaan edistää aikuisiän oppimisessa eri elämänalueilla.

Artikkeleitten kirjoittajat keskittyvät aikuisoppimisen kriittisiin pisteisiin, oppimista ja kehitystä ehkäisevien tekijöiden ylittämiseen. Kaikkien artikkelien pohjimmaisena kysymyksenä on, miten yksilö voi tunnistaa ja vapautua omista sosiaalisaation kulussa väistämättä muodostuneista, ei-tietoisista ja rajoittavista taustaolettamuksistaan ja luuloistaan. Teoksessa esitellään lähestymistapoja ja metodeja, joilla on mahdollista saavuttaa realistisempi, vaihtoehtoisia toimintamalleja salliva tapa nähdä todellisuus.

Vaikka mielellämme ajattelemme, että tämä ongelma koskee vain "muita", esimerkiksi vähemmän koulutusta saaneita aikuisia, uudistavan oppimisen lähestymistapoja tarvitaan myös asiantuntijatasolla heti, kun ratkaistavat ongelmat vaativat kapea-alaista asiantuntemusta laajempaa näkemystä. Jokainen tiedonala itsessään "vääristää" maailmankuvaa luodessaan tietyn tarkastelukulman todellisuuteen ja sulkiessaan samalla pois muita. Siksi kyky taustaolettamusten reflektioon voidaan nähdä osana yleistä toiminnallista kompetenssia, jota monimutkaistuva maailma vaatii.

Kirjoittajat kuvaavat elävästi menetelmiä ja menettelytapoja, niiden teoreettisia perusteluja ja tarkastelevat myös menetelmiensä toimivuuden ehtoja ja soveltamisen rajoja. He vaikuttavat työstään innostuneilta, suhtautuvat oppijoihinsa myös tuntevina olentoina ja ovat eettisesti valveutuneita. Vahvana lähtökohtana on käsitys aikuiskouluttajasta kanssa-oppijana ja oppimisesta yhteisenä hankkeena, jossa kukaan ei itseoikeutetusti voi tietää paremmin, vaan joka vaatii ponnisteluja niin ohjaajalta kuin kouluttautujilta.

Aikuiskouluttajan tehtävän monet vivahteet tulevat esille havainnollisesti ja perustellusti. Lukija voi tuntea helpotusta tunnistessaan tuttuja ongelmia ja huomattaessaan, ettei niiden ratkaiseminen ole muuallakaan ole helppoa tai itsestään selvää. Menetelmät vaikuttavat monissa yhteyksissä toteuttamiskelpoisilta: vapaassa sivistystyössä, henkilöstökoulutuksessa, työllisyyskoulutuksessa ...

Kokoelman artikkeleita ei ole toimituksellisesti pyritty homogenisoimaan, joten niiden sisällöllinen avautuminen riippuu lukijan koulutustaustasta ja mielenkiinnon kohteista. Erityisesti psykologista asiantuntemusta vaativat, terapiapainotteiset menetelmät eivät maallikkolukijalle avaudu soveltamiskelpoisiksi pelkästään artikkelien pohjalta, mutta ovat silti herätteellisiä ja mielenkiintoista luettavaa.

Kuuteentoista artikkeliin mahtuu kuitenkin paljon ajatuksia herättävää tavanomaisen, tietopainotteisen koulutuksen parissa työskentelevälle kouluttajalle. Muutamia esimerkkejä: huonosti muotoiltujen ongelmien

käyttäminen tietokäsityksen kehittämisessä; kriittisten kokemusten erittelemisen workshoppeissa; elämäntalälähestymistapa koulutuskokemusten ja minäkuvan muuttamisessa; päiväkirjan monenlaiset mahdollisuudet reflektion ja oman ajattelun analyysin välineenä käsitekarttatyöskentely luonto-suhteen muuttamisessa tai vaikeitten elämäntalratkaisujen hahmottamisessa. Dekoodaus-menetelmä media-analyysiä varten tarjoaa erittelemisen välineitä tarkastella pitkälti laiminlyötyä maailmaa koskevien käsitysten jokapäiväistä muodostumista. Metafora-analyysi avaa kulttuurisesti jaettuina, piiloon jääviä arvostuksia. Metaforat ovat maailman jäsentämisen tapa, mutta millaisin metaforin operoimme? Millaisin henkilökohtaisin metaforin aikuiskouluttaja jäsentää tehtäväänsä?

Vaikka oppimisen alueella ei uutta alkuainetta ole löydettyissä, artikkeleissa esitettyjen menetelmien ja menettelytapojen kuvaus osoittaa, mitä luovalla ja joi soveltamisella voidaan saavuttaa, kun ihmiskuva ja oppimisenäkemyks on ajateltu. Suhtautuminen oppijoiden ponnistuksiin on jotain, josta meillä suomalaisilla olisi aivan ilmeisesti paljon opittavaa amerikkalaisilta kollegoilta.

Menetelmien kuvaaminen kirjallisesti on vaikeata. Vaikka tämän kokoelman artikkelit täyttävät hyvin ongelmakeskeisen lähestymistavan kriteerit, en ole varma, avautuuko Mezirowin oppimisenäkemyksen perusajatukset kokoelmaan kuuluvan artikkelin perusteella. Ehkä paras tapa lähestyä transformatiivisen oppimisen ideoita olisi lukea rinnalla Mezirowin teosta *Transformative Dimensions of Adult Learning* (199 1). Vaikka kokoelman artikkeleissa on runsaasti viittauksia lähteisiin, joiden avulla kiinnostunut lukija voi päästä syvemmälle kirjoittajan ajatteluun, transformatiivinen oppiminen on se konteksti, jossa kuvatut menetelmät saavat mielensä.

Toinen tapa lukea artikkeleita on ongelmakeskeinen: Lukija voi lähteä liikkeelle siitä, mikä itseä kiinnostaa. Tätä kirjaa voi hyvin käyttää käsikirjan tapaan. Koska kysymys on oppimista koskevasta systeemisestä näkemyksestä, nähdäkseni mitään toista parempaa lukutapaa ei ole. Omat kysymykset on johdonmukainen ja hyvä lähestymistapa.

Lähes neljänsataasivuisen kokoelman artikkelit herättävät paitsi oivalluksia myös kysymyksiä. Transformatiivinen oppimisenäkemyks poikkeaa lähtökohdiltaan ja ihmiskuvultaan traditionaalisesta oppimiskäsityksestä siinä määrin, että siihen perehtyminen on itseasiassa transforinatiivinen prosessi itsessään. Antoisinta on omien kokemusten reflektio ja omien käsitysten sparraaminen ajatteluun haastavien kirjoitusten avulla. Uudistavan oppimisen kaltaisen kokoelman arvo testautuu käytössä ja käytännössä.

Suomentaja on onnistunut hyvin urakassaan. Amerikkalainen monisanaisuus tuntuu aina aluksi suomalaisen tieteelliseen virastotyylisiin tottuneelta hiukan vieraalta. Jotkin yksittäiset termivalinnat tuntuvat ensin oudoilta, mutta määrittävät kontekstissaan. Itse vierastin hetken nimivalintaa, koska sanastossani uudistaminen viittaa liinavaatevarastoon. Mutta itseasiassa uudistava oppiminen viittaa hienosti kokoelman intention, laajentaa aikuisiän oppimista koskevaa käsitystämme.

Menetelmien omaksumista koskee sama sääntö kuin muutakin oppimista: vastauksia ei voi saada ennenkuin kysymys on herännyt. Kokoelma tarjoaa työnsä kehittämisestä kiinnostuneelle kouluttajalle antoisia, älyllisesti stimuloivia ja soveltamiseen houkuttelevia lukuhetkiä. Toivoisi Uudistavan oppimisen kuluvan aikuiskouluttajien käsissä.

Itselläni seuraava lukukierros: verkkokeinussa, linnunlaulun säestämänä ... (15.5.1995)

Kirsi-Marja Varjokorpi